

การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้จ่าย กับ ต้นทุนทางการเงินของการใช้บัตรเครดิตราชการวงเงินถาวร กรณีศึกษา: หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ในช่วงปีงบประมาณ 2562 - 2568

เอกอรุณ ลินโท

งานคลังและพัสดุ สำนักงานผู้อำนวยการ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

(อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ: eakarun.lim@mahidol.ac.th)

Received: 26 November 2025, Revised: 9 December 2025, Accepted: 11 December 2025, Published: 16 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการเชิงปริมาณ วิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบการใช้จ่าย และประเมินผลกระทบทางการเงินจากอัตราแลกเปลี่ยนของการใช้บัตรเครดิตราชการวงเงินถาวร โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมีย้อนหลัง (Retrospective Study) จากฐานข้อมูลธุรกรรมจริงในช่วงปีงบประมาณ 2562 - 2568 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปริมาณการใช้จ่ายบัตรเครดิตมีแนวโน้มความผันผวนเป็นรูปตัว U (U-shape Trend) โดยลดลงต่ำสุดในช่วงวิกฤตโควิด-19 และฟื้นตัวสูงสุดในปีงบประมาณ 2567 - 2568 สะท้อนบทบาทการเป็นเครื่องมือทางการเงินหลักขององค์กร 2) โครงสร้างการใช้จ่ายมีการเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์ จากเดิมที่เน้นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไปสู่การจัดหาทรัพยากรดิจิทัลและส่วนเสริมโปรแกรม (Software Add-ons) เพื่อสนับสนุนพันธกิจห้องสมุดยุคใหม่ และ 3) การชำระเงินสดต่างประเทศมีต้นทุนแฝง (Implied Cost) จากส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยน (Spread) ที่สูงกว่าอัตราอ้างอิงของธนาคารแห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) สูงกว่า 0.99 ในทุกสกุลเงิน (USD, EUR, SGD) และมีส่วนต่างราคาคงที่เฉลี่ยร้อยละ 2.10 - 2.31 ซึ่งถือเป็นค่าธรรมเนียมความเสี่ยง (Risk Premium) ที่องค์กรต้องแบกรับ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายเกณฑ์วงเงิน (Payment Threshold Policy) โดยพิจารณาความคุ้มค่าระหว่างต้นทุนดำเนินการกับต้นทุนส่วนเพิ่ม หากยอดธุรกรรมมีมูลค่าสูงควรพิจารณาทางเลือกอื่น และควรตั้งงบประมาณสำรองความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยนไว้ที่ร้อยละ 3 - 5 ตามหลักเกณฑ์กระทรวงการคลัง เพื่อให้การบริหารงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: บัตรเครดิตราชการ; การบริหารต้นทุน; ความเสี่ยงอัตราแลกเปลี่ยน; ต้นทุนแฝง; ธรรมาภิบาลทางการเงิน

Research on the Relationship between Spending Patterns and Financial Costs of Permanent Government Credit Card Usage: A Case Study of Mahidol University Library and Knowledge Center (Fiscal Years 2019 - 2025)

Eakarun Lalinto

Finance and Procurement Unit, Office of the Director Mahidol University Library and Knowledge Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand

(Corresponding author e-mail: eakarun.lim@mahidol.ac.th)

Abstract

The objective of this research is to examine the quantitative evolution, analyze the structure of spending patterns, and evaluate the financial impact of exchange rates associated with the usage of permanent government credit cards. This study employs a quantitative research design, conducting a retrospective analysis of actual transaction data from the fiscal years 2019 - 2025. The findings indicate that: 1) Credit card usage volume exhibited a U-shaped fluctuation trend, reaching its lowest point during the COVID-19 crisis before recovering to a peak in fiscal years 2024 - 2025, reflecting its transition into the organization's primary financial tool. 2) There was a strategic shift in spending structure, moving from travel expenses to the procurement of digital resources and software additions, aligning with the mission of a modern library. 3) Payments made in foreign currencies incurred implied costs due to exchange rate spreads that were significantly higher than the Bank of Thailand's reference rates. A correlation coefficient (r) greater than 0.99 was observed across all currencies (USD, EUR, SGD), with a consistent average spread of 2.10 - 2.31%, representing a systematic risk premium borne by the organization. Based on these findings, it is recommended that executives establish a Payment Threshold Policy to balance operational efficiency against incremental costs. For high-value transactions, alternative payment methods should be considered. Furthermore, a budget buffer of 3 - 5% for exchange rate risk should be allocated in compliance with Ministry of Finance regulations to ensure effective budget management.

Keywords: Government credit card; Cost management; Exchange rate risk; Implied cost; Financial governance

บทนำ

ในปัจจุบันที่ การดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องอาศัยทรัพยากรดิจิทัลและมีความเชื่อมโยงระดับสากล ได้สร้างความจำเป็นเชิงกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารค่าใช้จ่าย (Procurement and Expense Management) หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล จึงได้นำ “บัตรเครดิตราชการวงเงินถาวร” มาใช้เป็นเครื่องมือทางการเงิน เพื่อความคล่องตัวและเพิ่มช่องทางในการชำระหนี้ที่ได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสถิติมูลค่าธุรกรรมชำระหนี้ด้วยบัตรเครดิตและบัตรเครดิตที่เพิ่มมากขึ้นร้อยละ 40 เมื่อเทียบข้อมูลรายปีในเดือนกรกฎาคมของปี พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2568 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567, น.6) ซึ่งการใช้บัตรเครดิตราชการต้องอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องและต้องจัดทำขึ้นในนามหน่วยงานเท่านั้น ซึ่งหอสมุดและคลังความรู้ฯ ได้ดำเนินการใช้บัตรเครดิตราชการที่ออกโดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) และกำหนดวงเงินในบัตรเครดิตแต่ละบัตรเป็นการถาวร พร้อมระบุชื่อบุคลากรผู้รับผิดชอบการใช้งานบัตรเครดิตราชการตามที่ได้รับอนุมัติจากผู้อำนวยการ เมื่อแรกเริ่มใช้งานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2562 บัตรเครดิตราชการถูกจำแนกประเภทตามความต้องการใช้งานเป็น 3 ประเภท คือ ด้านการจัดสัมมนาบุคลากรและวิชาการ ด้านการชำระค่าบริการที่เกี่ยวข้องกับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ แต่เมื่อมีการใช้งานจริงในเวลาต่อมา พบว่า นอกจากความต้องการทั้ง 3 ประเภทแล้ว แต่ยังมีถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานอื่น ๆ ที่ต้องการความคล่องตัวในการดำเนินงานและจำเป็นต้องใช้ธุรกรรมผ่านบัตรเครดิตเท่านั้น เช่น จัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนเสริมโปรแกรม ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ค่าต่ออายุสมาชิก ค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการ ค่าบริการเข้าใช้งานทรัพยากร เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเหล่านี้ล้วนมุ่งตอบสนองพันธกิจหลักของหน่วยงาน ในการ “จัดหา พัฒนา และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมห้องสมุด” (หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล, 2568)

งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ข้อมูลการใช้งานบัตรเครดิตดังกล่าวตลอดช่วง 7 ปีงบประมาณ (2562 - 2568) ภายหลังจากที่มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง การบริหารจัดการใช้

บัตรเครดิตราชการวงเงินถาวร ของหอสมุดและคลังความรู้ฯ ซึ่งระบุแนวทางการพัฒนาว่า “ควรพิจารณาและทบทวนข้อเสนอและประสบการณ์การให้บริการของสถาบันผู้ให้บริการบัตรเครดิตราชการอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเปรียบเทียบข้อดี - ข้อด้อย สำหรับตัวเลือกที่เหมาะสมต่อส่วนงาน รวมถึงการพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์แนวโน้มการใช้งานบัตรเครดิตให้ตอบสนองภารกิจของส่วนงานได้อย่างเหมาะสมในอนาคต” (เอกอรุณ ลลิตโท, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 Efficient Organization ของหอสมุดและคลังความรู้ฯ ในกลยุทธ์การให้บริการและบริหารจัดการด้วยดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่มีความชัดเจน แม้ว่าการใช้บัตรเครดิตจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของวงจรรายจ่าย (Expenditure Cycle) และลดขั้นตอนงานเอกสารเบิกจ่าย ได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงทางการเงินที่ซับซ้อน โดยเฉพาะความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน (Foreign Exchange Risk) และต้นทุนทางการเงินแฝง (Implied Costs) ที่เกิดจากส่วนต่างของอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ผู้ให้บริการบัตรเครดิตเปรียบเทียบกับอัตราอ้างอิงของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแนวโน้มการใช้งานในมิติต่างๆ และประเมินผลกระทบทางการเงินที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) สำหรับผู้บริหารในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารต้นทุนและการกำกับดูแลทางการเงิน (Financial Governance)

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและแนวโน้มเชิงปริมาณ (Quantitative Trends) ของการใช้บัตรเครดิตราชการวงเงินถาวรของหอสมุดและคลังความรู้ฯ ตลอดช่วงปีงบประมาณ 2562 - 2568
2. เพื่อจำแนกและวิเคราะห์ปริมาณ สกุลเงิน รูปแบบ และประเภทของค่าใช้จ่าย ที่ชำระผ่านบัตรเครดิตราชการ เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการใช้งานจริง
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบส่วนต่าง (Spread) และประเมินผลกระทบทางการเงิน (Financial Impact) ที่

เกิดจากความแตกต่างระหว่าง อัตราแลกเปลี่ยนที่เรียกเก็บจริง อัตราแลกเปลี่ยนของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) กับ อัตราอ้างอิงถัวเฉลี่ยของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)

4. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ (Strategic Recommendations) ที่มุ่งเน้นสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร ในการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารต้นทุน (Cost Management) และการกำกับดูแลทางการเงิน (Financial Governance)

วิธีการศึกษา

การศึกษาวិชาয়ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) โดยมีขอบเขตการวิจัยครอบคลุมธุรกรรมการใช้บัตรเครดิตรายการวงเงินถาวรของหอสมุดและคลังความรู้ฯ ที่เกิดขึ้นและเบิกจ่ายเสร็จสิ้นในช่วงปีงบประมาณ 2562 - 2568 และใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลย้อนหลัง (Retrospective Study) โดยรวบรวมจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารการขออนุมัติการใช้บัตรเครดิตรายการฯ และที่เกี่ยวข้อง ตัวแปรที่จัดเก็บประกอบด้วย วันที่ทำรายการ สกุลเงิน ประเภทค่าใช้จ่าย จำนวนเงิน สกุลต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดจากการเรียกเก็บจริง อัตราแลกเปลี่ยนอ้างอิงของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ณ วันที่ทำรายการ, และอัตราอ้างอิงถัวเฉลี่ยของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.)

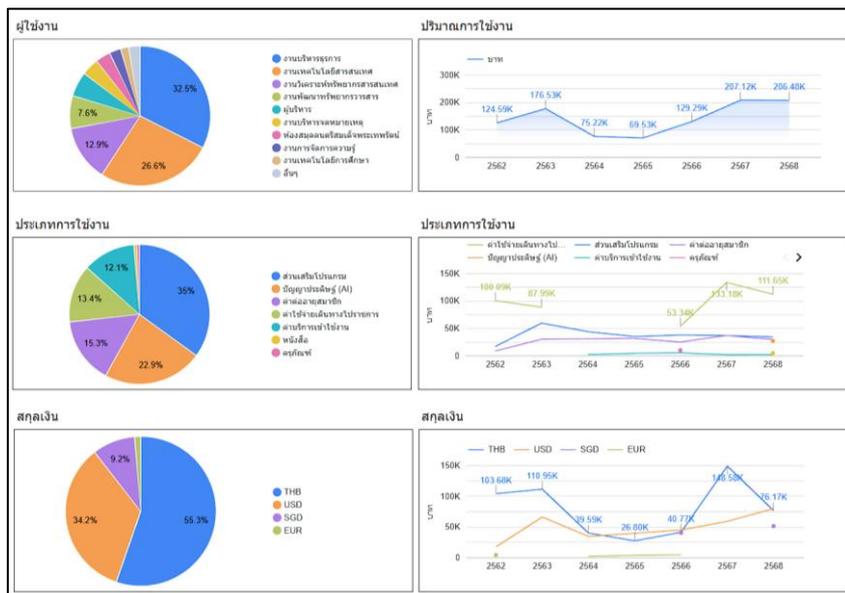
โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกรวบรวมและจัดเตรียมในโปรแกรม Microsoft Excel

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้เครื่องมือ Looker Studio ในการสร้างแดชบอร์ด (Dashboard) เพื่อประมวลผลและแสดงค่าเฉลี่ย, ร้อยละ, การแสดงแนวโน้ม (Trends) และการจำแนกประเภท/รูปแบบการใช้จ่าย ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงลึก โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Google, 2024; OpenAI, 2023) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) และประเมินความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา โดยผลการวิเคราะห์ทั้งหมดจะถูกนำเสนอในรูปแบบของตาราง กราฟ และแดชบอร์ดที่เข้าใจง่าย และจะถูกนำไปสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ที่มุ่งเน้นสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารต้นทุนและการกำกับดูแลทางการเงิน

ผลการศึกษา

วิวัฒนาการและแนวโน้มเชิงปริมาณของการใช้งาน (Quantitative Trends Analysis)

จากการศึกษาข้อมูลปริมาณการใช้จ่ายรวมผ่านบัตรเครดิตรายการวงเงินถาวรตลอดช่วง 7 ปีงบประมาณ พบว่าพฤติกรรมการใช้งานมีลักษณะความผันผวนที่เป็นรูปแบบเฉพาะ (Pattern of Fluctuation) โดยมีแนวโน้มเป็นกราฟรูปตัว U (U-Shape Trend) ซึ่งสัมพันธ์กับบริบทสถานการณ์ภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ ดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กราฟแสดงปริมาณการใช้งานรายปี

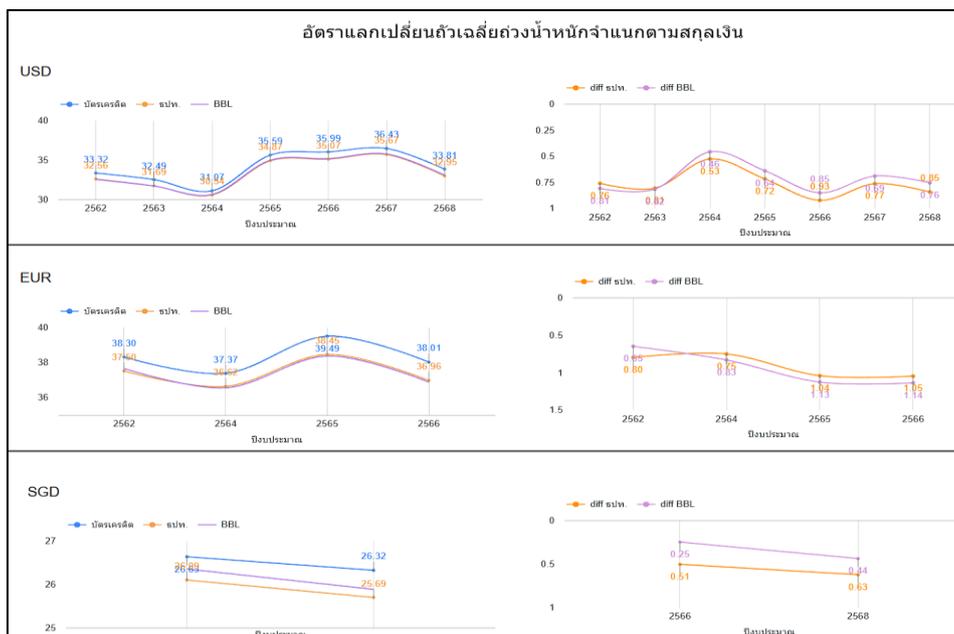
ในช่วงเริ่มต้นการใช้งานบัตรเครดิตราชการวงเงินถาวร (ปีงบประมาณ 2562 - 2563) หอสมุดและคลังความรู้ฯ มีการใช้งานบัตรเครดิตในระดับสูง โดยในปีงบประมาณ 2562 มียอดใช้จ่ายรวม 124,591.35 บาท และเพิ่มขึ้นสูงสุดในช่วงแรกที่ 176,530.47 บาท ในปีงบประมาณ 2563 สะท้อนถึงความสำเร็จในการเริ่มนำเครื่องมือทางการเงินรูปแบบใหม่มาประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปีงบประมาณ 2564 - 2565 ปริมาณการใช้งานได้ลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยลดลงต่ำสุดในปีงบประมาณ 2565 เหลือเพียง 69,532.91 บาท ซึ่งคิดเป็นการลดลงกว่าร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 2563 อันเป็นผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ส่งผลให้กิจกรรมการเดินทางไปราชการ ประชุม อบรม และสัมมนาต้องหยุดชะงักลง

จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นในช่วงปีงบประมาณ 2566 เป็นต้นมา เมื่อสถานการณ์คลี่คลาย ปริมาณการใช้งานได้ฟื้นตัวแบบก้าวกระโดด (V-Shape Recovery) และเติบโตทำสถิติสูงสุดใหม่ (New High) ในปีงบประมาณ 2567 ด้วยยอดใช้จ่ายรวม 207,116.32 บาท และยังคงรักษาระดับเสถียรภาพในปีงบประมาณ 2568 ที่ 206,478.35 บาท ตัวเลขดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันบัตรเครดิตราชการได้เปลี่ยนสถานะจากเพียง “ทางเลือกสำรอง” มาเป็น “เครื่องมือหลักทางการเงิน” ของหน่วยงานอย่างสมบูรณ์ เพื่อรองรับธุรกรรมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายยิ่งขึ้นในยุคหลังโควิด-19

โครงสร้างผู้ใช้งานและพลวัตของประเภทค่าใช้จ่าย (Usage Structure and Dynamics)

เมื่อจำแนกข้อมูลตามโครงสร้างหน่วยงานและประเภทค่าใช้จ่าย ดังแสดงใน ภาพที่ 1 ส่วนล่าง: แผนภูมิสัดส่วน พบการกระจายตัวที่สะท้อนภารกิจหลักขององค์กร โดยหน่วยงานที่มีปริมาณการใช้งานสะสมสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ งานบริหารธุรการ มียอดสะสมสูงสุด 321,310.55 บาท (คิดเป็นร้อยละ 32.49) รองลงมาคือ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 263,242.16 บาท (ร้อยละ 26.62) และ งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ จำนวน 127,857.96 บาท (ร้อยละ 12.93) ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาระงานด้านการเบิกจ่ายส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มงานสนับสนุนและงานด้านดิจิทัลเป็นหลัก

นอกจากนี้ ข้อมูลยังบ่งชี้ถึง “การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้าง” (Structural Transformation) ของรูปแบบการใช้จ่ายอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในปีงบประมาณ 2562 ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็น “ค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการ” (100,092.44 บาท) แต่เมื่อเข้าสู่ปีงบประมาณ 2567 - 2568 สัดส่วนของค่าใช้จ่ายกลุ่ม “ส่วนเสริมโปรแกรม” (Software Add-ons), “ค่าธรรมเนียมสมาชิกออนไลน์” และ “บริการดิจิทัล” ได้เข้ามามีบทบาทหลักแทนที่ แม้ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางจะเริ่มกลับมา แต่การเติบโตของรายจ่ายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องยืนยันว่าหอสมุดและคลังความรู้ฯ กำลังมุ่งเน้นการลงทุนในทรัพยากรดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ

ภาพที่ 2 กราฟเปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยน

การวิเคราะห์ส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยนและผลกระทบทางการเงิน (FX Spread & Financial Impact)

เมื่อมีการประเมินต้นทุนทางการเงินที่เกิดจากการใช้จ่ายในสกุลเงินต่างประเทศ โดยเฉพาะในปีงบประมาณ 2568 ที่พบสัดส่วนการใช้จ่ายในสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ (USD) สูงถึง 79,424.93 บาท (สูงกว่ายอดใช้จ่ายสกุลเงินบาท) เมื่อพิจารณาจำแนกตามสกุลเงิน พบว่า

สกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ (USD) เป็นสกุลเงินที่มีปริมาณการใช้งานสูงสุด พบค่าเฉลี่ยส่วนต่าง (Average Spread) ระหว่างอัตราที่เรียกเก็บจริงกับอัตราอ้างอิงธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) อยู่ในช่วง 0.53 - 0.93 บาท/USD โดยมีความผันผวนสูงสุดในปีงบประมาณ 2566 ซึ่งสะท้อนความเสี่ยงที่สัมพันธ์กับตลาดการเงินโลก

สกุลเงินยูโร (EUR) พบพฤติกรรมของส่วนต่างราคา (Spread Behavior) ที่มีลักษณะเฉพาะ โดยในปีงบประมาณ 2562 มีส่วนต่างสูงถึง 0.80 บาท/EUR และยังคงรักษาระดับส่วนต่างเฉลี่ยไว้ที่ประมาณ 0.75 - 0.78 บาท/EUR ตลอดช่วงการศึกษา ซึ่งยืนยันว่าการชำระค่าฐานข้อมูลจากฝั่งยุโรปมีต้นทุนแฝงต่อหน่วยในระดับสูงเช่นเดียวกัน

สกุลเงินดอลลาร์สิงคโปร์ (SGD) จากการวิเคราะห์เพิ่มเติมในสกุลเงินระดับภูมิภาค (Regional Currency) พบว่าแม้ค่าเงิน SGD จะเป็นสกุลเงินที่มีเสถียรภาพสูงและมีความผันผวนน้อยกว่าสกุลเงินหลัก (Low Volatility) แต่ยังคงปรากฏส่วนต่างราคา (Spread) ในอัตราที่สอดคล้องกับสกุลเงินอื่น กล่าวคือ อัตราที่เรียกเก็บจริงยังคงสูงกว่าอัตราตลาด

เสมอ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า “นโยบายการกำหนดราคา” (Pricing Policy) ของธนาคารผู้ออกบัตร ครอบคลุมทุกสกุลเงินในมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นสกุลเงินหลักของโลกหรือสกุลเงินในภูมิภาค

ข้อมูลเชิงประจักษ์จากภาพที่ 2 เปิดเผยให้เห็นข้อเท็จจริงทางบัญชี ดังนี้

1. ส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยน (Spread Gap) จากการเปรียบเทียบข้อมูลอนุกรมเวลา พบปรากฏการณ์ที่ “อัตราแลกเปลี่ยนที่เรียกเก็บจริงจากบัตรเครดิต” (Credit Card Rate) มีค่าสูงกว่า “อัตราอ้างอิงของธนาคารกรุงเทพ” (BBL Rate) และ “อัตราอ้างอิงของธนาคารแห่งประเทศไทย” (BOT Rate) ในทุกปีงบประมาณ โดยส่วนต่างดังกล่าวมีความผันผวนตามสถานะเศรษฐกิจ

2. การประเมินต้นทุนแฝง (Implied Cost Valuation) ในปีงบประมาณ 2566 พบส่วนต่างสูงสุด โดยอัตราเรียกเก็บจริงสูงกว่าอัตราอ้างอิงธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ถึง 0.93 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ และในปีงบประมาณ 2568 ล่าสุด ยังคงมีส่วนต่างสูงถึง 0.85 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ ตัวเลขส่วนต่างนี้มิใช่เพียงค่าความผันผวนทางสถิติ แต่ถือเป็น “ต้นทุนแฝง” หรือค่าธรรมเนียมความเสี่ยง (Risk Premium) ที่องค์กรต้องแบกรับเมื่อเลือกใช้วิธีการชำระเงินผ่านบัตรเครดิต ซึ่งเมื่อคำนวณจากยอดธุรกรรมรวม ย่อมส่งผลให้ต้นทุนการจัดหาทรัพยากรสูงกว่าราคาตลาดจริงโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.0 - 2.5

ตารางที่ 1 ค่าสถิติเชิงพรรณนาและความสัมพันธ์ของอัตราแลกเปลี่ยน (ปีงบประมาณ 2562 - 2568)

สกุลเงิน (Currency)	ตัวแปร (Variable)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนต่าง (บาท) (Mean Spread)	ส่วนต่าง (%) (% Spread)	สหสัมพันธ์ (r)
USD (ดอลลาร์สหรัฐ)	อัตราเรียกเก็บจริง (Card)	34.10	-	-	1.00
	อัตราอ้างอิง ธปท. (BOT)	33.34	0.77	2.31%	0.998*
	อัตราอ้างอิง BBL	33.38	0.72	2.16%	0.999*
EUR (ยูโร)	อัตราเรียกเก็บจริง (Card)	37.84	-	-	1.00
	อัตราอ้างอิง ธปท. (BOT)	37.06	0.78	2.10%	0.997*
	อัตราอ้างอิง BBL	37.10	0.74	1.99%	0.996*
SGD (ดอลลาร์สิงคโปร์)	อัตราเรียกเก็บจริง (Card)	26.48	-	-	1.00
	อัตราอ้างอิง ธปท. (BOT)	25.89	0.59	2.28%	0.997*

สกุลเงิน (Currency)	ตัวแปร (Variable)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนต่าง (บาท) (Mean Spread)	ส่วนต่าง (%) (% Spread)	สหสัมพันธ์ (r)
	อัตราอ้างอิง BBL	26.12	0.36	1.38%	0.998*

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คำนวณจากฐานข้อมูลธุรกรรมจริงปีงบประมาณ 2562 - 2568

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายโครงสร้างส่วนต่างราคา (Spread Structure): ข้อมูลเชิงสถิติยืนยันว่า ธนาคารผู้ออกบัตรมีการกำหนดส่วนต่างราคา (Mark-up) ในอัตราแลกเปลี่ยนทุกสกุลเงิน โดยสกุลเงินหลัก (USD, EUR) มีส่วนต่างเฉลี่ยเทียบกับอัตรา ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) อยู่ในช่วง 0.77 - 0.78 บาท ในขณะที่สกุลเงินภูมิภาค (SGD) มีส่วนต่างเฉลี่ยอยู่ที่ 0.59 บาท ซึ่งแม้จะต่ำกว่าสกุลเงินหลักเล็กน้อย แต่เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนร้อยละ (Percentage Spread) พบว่ามีอัตราส่วนต้นทุนแฝงที่ใกล้เคียงกัน (ประมาณร้อยละ 2.10 - 2.31) ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าสูงเข้าใกล้ 1.00 ในทุกคู่สกุลเงิน รวมทั้ง SGD ($r = 0.997$) ค่าทางสถิตินี้ยืนยันว่า การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของบัตรเครดิตมีการ “แปรผันตรง” (Direct Variation) กับราคาตลาดอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะ เป็นสกุลเงินที่มีความผันผวนสูงหรือต่ำ

บทสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลยืนยันว่า การใช้บัตรเครดิตตราสารมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเพิ่มความคล่องตัวและสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลของหอสมุดและคลังความรู้ฯ แต่ในขณะเดียวกัน ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักถึงต้นทุนทางการเงินส่วนเพิ่มจากส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยนที่มีลักษณะคงที่ถาวร เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยงและการเลือกเครื่องมือทางการเงินที่คุ้มค่าที่สุดในอนาคต

อภิปรายผลการศึกษา

1. วิวัฒนาการและแนวโน้มการใช้งานบัตรเครดิตตราสารการเงินถาวรชะลอตัวในช่วงวิกฤตโควิด-19 และฟื้นตัวอย่างรวดเร็วในภายหลัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ระเบียบ แสงจันทร์, 2563) ที่ศึกษาการปรับตัวของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการเพื่อให้สนองตอบความต้องการของผู้รับบริการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ซึ่งถือได้ว่าเป็นโอกาสและเป็นความท้าทายในช่วงเวลาดังกล่าว

ส่งผลให้รูปแบบและปริมาณการเบิกจ่ายเปลี่ยนแปลงไปสู่ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้จ่ายไปสู่หมวดทรัพยากรดิจิทัลและซอฟต์แวร์ของมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับแนวคิดของ (ปฎิญา วรณโสภา, 2564) ที่ระบุว่ามหาวิทยาลัยนเรศวรลงทุนด้านงบประมาณฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เกิดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานในระดับสากล ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศรีสุภา นาคธน, 2561) ที่พบว่า นักศึกษาที่ใช้บริการห้องสมุดไม่สามารถจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศและเครื่องมืออุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการสื่อสารหรือสืบค้นสารสนเทศได้ตลอดเวลา จำเป็นต้องใช้จากห้องสมุดเป็นหลัก รวมทั้งห้องสมุดได้จัดบุคลากรคอยแนะนำวิธีการใช้งานตลอดเวลาที่เปิดให้บริการ ซึ่งบัตรเครดิตตราสารจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการจัดหาทรัพยากรดิจิทัลและซอฟต์แวร์มีความรวดเร็วทันต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ

3. ข้อค้นพบในประเด็นส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยนและผลกระทบทางการเงิน ในเรื่องต้นทุนแฝงร้อยละ 2.10 - 2.31 สามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีต้นทุนธุรกรรม (Transaction Cost Theory) ถึงแม้มองคร่าวๆ จะเสียต้นทุนทางการเงิน (Financial Cost) เพิ่มขึ้น แต่แลกมาด้วยความประหยัดในต้นทุนการดำเนินงาน (Operational Cost) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภาวิช รุจาฉันท และคณะ, 2568) ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในบริหารราชการไทยสร้างโอกาสสำคัญหลายประการ อาทิ การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการโดยลดขั้นตอนและระยะเวลาถึงร้อยละ 60 การลดต้นทุนการดำเนินงานร้อยละ 25 - 30 และการเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานร้อยละ 55 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธกานต์ ชาตวิวงศ์, 2561) ที่ศึกษาทฤษฎีต้นทุนธุรกรรมที่ช่วยอธิบายได้ว่าหากองค์กรใดสามารถลดต้นทุนธุรกรรมในการดำเนินงานได้จะทำให้องค์กรนั้นมีกำไรเพิ่มขึ้น

4. ประเด็นข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ควรกำหนดแนวทางการเลือกใช้วิธีชำระเงินตามความคุ้มค่าของวงเงินสอดคล้องกับหลักการที่ดีเกี่ยวกับการใช้จ่ายสาธารณะ 4 หลักของ (อริมาตริ เพิ่มพูน และ ยุภาพร ยุภาศ, 2565) ที่ประกอบด้วย หลักการประหยัด(Canon of Economy) หลักของผลประโยชน์ (Canon of Benefit) หลักของการกลั่นกรอง (Canon of Sanction) และหลักของการสร้างส่วนเกิน (Canon of Surplus)

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการใช้บัตรเครดิตตราทางการเงินถาวรของหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ช่วงปีงบประมาณ 2562 - 2568 พบว่า

1. ปริมาณการใช้งานบัตรเครดิตตราการเงินมีพลวัตความผันผวนในลักษณะรูปตัว U (U-Shape Trend) อย่างชัดเจน โดยในช่วงเริ่มต้นโครงการมีการใช้งานในระดับสูง ก่อนจะปรับตัวลดลงต่ำสุดในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (ปีงบประมาณ 2564 - 2565) และกลับมาฟื้นตัวอย่างก้าวกระโดด (V-Shape Recovery) จนทำสถิติสูงสุดใหม่ในปีงบประมาณ 2567 - 2568 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบัตรเครดิตได้เปลี่ยนสถานะจากทางเลือกสำรอง มาเป็น “กลไกหลักทางการเงิน” ขององค์กรอย่างสมบูรณ์ เพื่อรองรับธุรกรรมที่มีความถี่สูงและต้องการความรวดเร็ว

2. โครงสร้างการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตตราการเงินมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบค่าใช้จ่าย จากเดิมที่กระจุกตัวอยู่ในหมวด “ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ” ในช่วงก่อนวิกฤตไปสู่การจัดทำ “ทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล” ในช่วงหลังวิกฤตอย่างมีนัยสำคัญ อาทิ การชำระค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ ส่วนเสริมโปรแกรม (Software Add-ons) เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (AI Tools) และค่าธรรมเนียมสมาชิกออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการปรับตัวสู่ Digital Library ของห้องสมุดในมหาวิทยาลัย

3. ต้นทุนทางการเงินในการชำระเงินสกุลต่างประเทศผ่านบัตรเครดิตตราการเงินถาวรมีต้นทุนแฝง (Implied Cost) จากส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยน (Spread) ที่สูงกว่าอัตราอ้างอิงของธนาคารแห่งประเทศไทยอย่างเป็นระบบ โดยพบว่าธนาคารผู้ออกบัตรมีการกำหนดส่วนต่างราคาที่เป็นค่าธรรมเนียมความเสี่ยง (Risk Premium) เฉลี่ยร้อยละ

2.10 - 2.31 ครอบคลุมทุกสกุลเงินที่ศึกษา ทั้งสกุลเงินหลัก (USD, EUR) และสกุลเงินภูมิภาค (SGD)

4. ในผลการทดสอบทางสถิติและความสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนที่เรียกเก็บจริงมีความสัมพันธ์กับราคาตลาดในระดับสูงมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) สูงกว่า 0.99 ในทุกคู่สกุลเงิน ซึ่งหมายความว่าองค์กรต้องแบกรับความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนบวกด้วยค่าธรรมเนียมความเสี่ยงคงที่จากสถาบันผู้ให้บริการบัตรเครดิต โดยไม่สามารถอาศัยจังหวะเวลาเพื่อลดต้นทุนได้ หากยังใช้วิธีการชำระเงินรูปแบบเดิม

ดังนั้น เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงบประมาณภายใต้หลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายเกณฑ์วงเงิน (Threshold) โดยพิจารณาจุดคุ้มทุนระหว่างความสะดวกรวดเร็วกับต้นทุนส่วนเพิ่ม หากเป็นยอดธุรกรรมมูลค่าสูงควรพิจารณาเลือกใช้วิธีการโอนเงินระหว่างประเทศเพื่อลดภาระต้นทุนส่วนต่าง และควรตั้งงบประมาณสำรองเพื่อความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยนไว้ที่ร้อยละ 3 - 5 เพื่อให้ครอบคลุมต้นทุนที่แท้จริงและลดความเสี่ยงจากความผันผวนของค่าเงินในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยที่พบว่าการใช้บัตรเครดิตตราช่วยเพิ่มประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติการ (Operational Efficiency) แต่แลกมาด้วยต้นทุนแฝงที่ร้อยละ 2.10 - 2.31 ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความคุ้มค่าสูงสุด ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายจุดตัดความคุ้มค่า (Payment Threshold Policy) ผู้บริหารควรกำหนดเกณฑ์วงเงินที่ชัดเจนในการเลือกใช้วิธีการชำระเงิน สำหรับธุรกรรมวงเงินต่ำควรส่งเสริมให้ใช้บัตรเครดิตเพื่อลดภาระงานธุรการและลดการใช้เงินสด ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment) ของรัฐบาลและกรมบัญชีกลาง ที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการเบิกจ่ายภาครัฐ สำหรับธุรกรรมวงเงินสูงหากยอดชำระสูงเกินเกณฑ์ที่กำหนด ควรพิจารณาเลือกใช้บริการโอนเงินระหว่างประเทศ (Telegraphic Transfer) เพื่อให้เกิดความประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ตามหลักการ ความคุ้มค่า (Value

for Money) ที่ระบุในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

2. การตั้งงบประมาณสำรองความเสี่ยง (Risk Buffer Budgeting) หน่วยงานควรตั้งงบประมาณเผื่อเหลือ (Buffer) ไว้อย่างน้อย ร้อยละ 3 - 5 สำหรับรายการที่ชำระเป็นเงินตราต่างประเทศ เพื่อให้ครอบคลุมต้นทุนแฝงร้อยละ 2.31 ซึ่งสอดคล้องกับ หลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการบริหารจัดการความเสี่ยงสำหรับหน่วยงานของรัฐ ที่กำหนดให้หน่วยงานต้องระบุความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) และจัดทำแผนบริหารจัดการเพื่อลดผลกระทบต่องบประมาณ

3. การวิจัยต่อยอดในอนาคต (Future Research) ควรขยายขอบเขตการศึกษาโดยนำแนวคิด ต้นทุนรวมของการเป็นเจ้าของ (Total Cost of Ownership) มาประยุกต์ใช้เพื่อคำนวณจุดคุ้มทุนที่แท้จริงระหว่างค่าธรรมเนียมนับกับเวลาทำงานของบุคลากร นอกจากนี้ ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมทางการเงิน (Fintech) มาใช้ตามทิศทางการธนาคารแห่งประเทศไทย (2567) ที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการชำระเงินข้ามพรมแดนรูปแบบใหม่ (Cross-border Payment) เพื่อลดต้นทุนทางการเงินและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและบุคลากรหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล สำหรับการสนับสนุนทุกขั้นตอนในการดำเนินการโครงการวิจัยในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Generative AI) ในงานเขียนเชิงวิชาการ

ส่วนหนึ่งของบทความใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (Generative AI) คือ Google Gemini ในการตรวจสอบความถูกต้อง การวิเคราะห์ การใช้ภาษา และการจัดรูปแบบ โดยการใช้เครื่องมือดังกล่าวอยู่ภายใต้การกำกับดูแล และควบคุมของผู้วิจัย

คำชี้แจงบทบาทผู้เขียน (CRediT Author Statement)

เอกอรุณ ลินโท: การวางแผนแนวคิด; ระเบียบวิธีวิจัย; การจัดการและดูแลข้อมูล; การดำเนินการวิจัย; การเขียนร่างต้นฉบับ; การทบทวนและแก้ไขต้นฉบับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมบัญชีกลาง. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงานในระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment) สำหรับส่วนราชการ*. กรุงเทพฯ: กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง.
- กระทรวงการคลัง. (2562). *หลักเกณฑ์กระทรวงการคลังว่าด้วยมาตรฐานและหลักเกณฑ์ปฏิบัติการบริหารจัดการความเสี่ยงสำหรับหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- ธกานต์ ชาตวิงค์. (2561). ทฤษฎีที่ใช้อธิบายงานวิจัยทางบัญชี: จากอดีตถึงอนาคต. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 6(2)*, 203-212.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). *ทิศทางการพัฒนาระบบการชำระเงินภายใต้ภูมิทัศน์ใหม่ภาคการเงินไทย (Payment Systems Roadmap)*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ปฏิญญา วรรณโสภณ. (2564). การวิเคราะห์การใช้งบประมาณสำหรับการจัดสรรฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารวิชาการ ปชมท., 10(1)*, 196-205.
- พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. (24 กุมภาพันธ์ 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 134 ตอนที่ 24 ก, หน้า 13-54.
- ภาวิษฐ์ รุจาฉันท, พรปวีณ์ มานะสาคร และ มธุริน รุจาฉันท. (2568). การบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล: โอกาส ความท้าทาย และการปรับตัวของหน่วยงานราชการไทย. *วารสารโพลีศาสตร์ปริทัศน์, 5(1)*, 113-122.
- ระเบียบ แสงจันทร์. (2563). การจัดบริการและทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดแบบวิถีใหม่: ประสบการณ์จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. *วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 66(1)*, 21-36.

ศรีสุภา นาคธน. (2561). ความวิตกกังวลในการใช้ห้องสมุด
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. *วารสาร
วิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, 11(2), 1-
15.

หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล. (2568). *เกี่ยวกับ
หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล*. สืบค้น
จาก <https://www.li.mahidol.ac.th>

อธิมาทร เพิ่มพูน และ ยุภาพร ยุภาศ. (2565). มิติใหม่ในการ
จัดการรายจ่ายภาครัฐ. *วารสารการบริหารการ
ปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(3), 87-98.

เอกอรุณ สลทินโท. (2564). *คู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง การ
บริหารจัดการใช้บัตรเครดิตราชการวงเงินถาวร ของ
หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล*.
นครปฐม: หอสมุดและคลังความรู้
มหาวิทยาลัยมหิดล.